

La línia del temps del Cogul

Educació Secundària | Guia de l'activitat

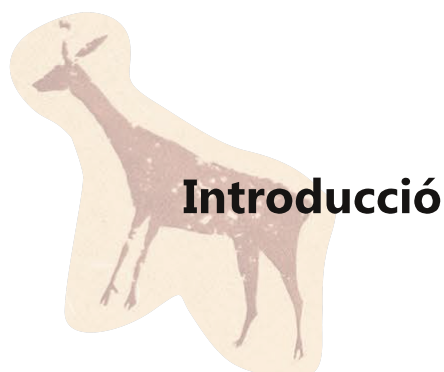
Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

INSITU
PATRIMONI I TURISME

Continguts de la guia

Introducció	1
Dades bàsiques de l'activitat	2
Disseny de l'activitat	3
Objectius generals	3
Adaptació curricular	3
Competències bàsiques i àrees treballades	4
Objectius d'aprenentatge	6
Continguts	6
Quadre resum de l'adaptació curricular	8
Desenvolupament de l'activitat	10
Quadre resum del desenvolupament de l'activitat	12

L'any 1908 veia la llum la primera publicació sobre les pintures rupestres del Cogul. Des de llavors, han estat moltes les pàgines que s'han escrit sobre aquest conjunt, i són moltes les preguntes que els investigadors s'han anat fent: qui les va fer, aquestes pintures? Què representen? Quan van ser pintades?

A dia d'avui encara no tenim la resposta exacta a totes aquestes qüestions. La investigació ha avançat molt des d'aquelles primeres hipòtesis publicades quan encara feia pocs anys que la comunitat científica havia reconegut, finalment, l'autenticitat de les pintures prehistòriques. Ja des dels inicis de la investigació de la Roca dels Moros van sorgir discrepàncies en quant a la seva datació, fruit en gran mesura de la pròpia interpretació que els investigadors van fer de les pintures. El que sí era evident era que les pintures i els gravats van ser realitzats diferents períodes.

La Roca dels Moros és testimoni de l'evolució de l'ésser humà, dels canvis en la manera d'entendre el món i d'expressar-se: l'art llevantí de les darreres societats caçadores-recol·lectores, l'art esquemàtic dels agricultors i ramaders, i l'alfabet dels ibers i els romans. Però, com sabem qui va fer què? Com han estat els investigadors capaços d'elaborar la línia del temps del Cogul?

- **Destinataris** | Educació Secundària
- **Breu descripció** | La singularitat de la Roca dels Moros és que, durant mil·lennis, diferents societats hi van deixar la seva empremta. Partint de la recerca que s'inicià a principis del segle XX i dels resultats obtinguts pels investigadors durant tot aquest temps, descobrirem quines van ser aquestes societats i com la seva evolució és visible en les pintures i els gravats del Cogul.
- **Conceptes clau** | Línia del temps, Paleolític, Neolític, ibers, romans, recerca, pintures rupestres, gravats
- **Temps estimat de duració** | 1 hora 50 minuts
- **Materials necessaris** | No caldrà portar res per desenvolupar l'activitat. Al Centre es facilitarà tot el material que necessitaran els alumnes.

Disseny de l'activitat

Objectius generals

Identificar les característiques pròpies de les societats que van crear les pintures i els gravats del Cogul, i situar-les en el temps.

Comprendre les raons que van portar a les societats històriques a evolucionar i adaptar-se a les noves necessitats que anaren sorgint.

Conèixer la recerca portada a terme a la Roca dels Moros des del seu descobriment.

Fomentar el treball col·laboratiu i el respecte per les idees i les opinions dels altres.

Comprendre que l'art rupestre és una font d'informació fonamental per estudiar les societats prehistòriques.

Entendre la importància de la conservació dels elements culturals i patrimonials per poder estudiar el nostre passat.

Adaptació curricular

Aquesta activitat educativa ha estat dissenyada seguint el que estableix el Decret 187/2015, de 25 d'agost, que ordena els ensenyaments de l'educació secundària. Aquest nou currículum situa les competències que l'alumnat necessitarà per desenvolupar les seves funcions en la societat al centre del procés educatiu, esdevenint l'eix vertebrador.

■ Competències bàsiques i àrees treballades

Àrees	Competències pròpies de l'àrea	Aportacions de les àrees a les competències bàsiques
Ciències socials: Geografia i Història (àrea principal)	Competència en el coneixement i la interacció en el món físic	Competència artística i cultural Competència social i ciutadana
Llengua catalana i literatura	Competència comunicativa lingüística i audiovisual	Competència d'aprendre a aprendre Competència d'autonomia i iniciativa personal

Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic

Conèixer i comprendre el passat és fonamental per conèixer i entendre el present, així com per ser capaços de prendre decisions de futur. La Història no ha de ser entesa com una acumulació de dades sense sentit, sinó com una eina de coneixement que ens permeti analitzar críticament el que passa, així com les seves causes i les seves conseqüències. Els alumnes no només han d'aprendre a habitar el món, a comprendre i interpretar la realitat que els envolta i a participar en les decisions de futur, també han d'aprendre a viure. En aquest escenari, és important que els alumnes aprenguin a valorar les aportacions, manifestacions i produccions culturals en el temps i l'espai.

Per la pròpia configuració de la Roca dels Moros, el període històric en el que es centra aquesta activitat és la Prehistòria més recent (Paleolític Final, Epipaleolític i Neolític), l'època ibèrica i l'època romana. En aquest procés de coneixement i comprensió del passat, l'aplicació del mètode científic esdevé cabdal. Fer-se preguntes sobre el passat i seguir un procés determinat per arribar a trobar respostes ha d'ajudar els alumnes desenvolupar la capacitat de analitzar críticament la informació rebuda. Un procés que, aplicat a la vida real, els ha de permetre analitzar la realitat que els envolta de manera crítica, sent conscients de la importància de les seves decisions.

Competència artística i cultural

L'art constitueix, en aquest cas, un element clau per comprendre les societats del passat. La principal característica que va determinar la separació de la Història de la Prehistòria va ser la presència o absència d'escriptura. Sense escriptura, el coneixement de les societats del passat es limita a les seves restes, i les pintures rupestres són fonamentals en aquest sentit. No només per la seva vàlua material, sinó també perquè són l'expressió d'una societat concreta, és la plasmació de la seva manera d'entendre la realitat.

Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Competència oral. Dins la dimensió comunicativa, es treballarà tant la parla i la conversa com l'escolta i la comprensió. Els alumnes hauran d'expressar les seves idees, observacions i opinions, defensant els seus arguments d'una manera coherent i raonada. Tanmateix, hauran de saber escoltar i interpretar les idees i les opinions dels seus companys i companyes per tal de portar a terme el treball col·lectiu. Serà fonamental, doncs, que els alumnes posin en pràctica les normes que regeixen les interaccions comunicatives. Aquesta competència es treballarà a partir de les respostes a les qüestions que plantejarà l'educador/a i els propis companys i companyes, les discussions dels grups de treball i l'exposició oral davant la resta de la classe.

Competència social i ciutadana

Per portar a terme el treball en equip, els alumnes hauran de treballar des del respecte a la resta de companyes i companys de classe, sent conscients de la diversitat d'opinions que pot suscitar un tema així com de les diferents maneres que hi ha d'entendre una producció artística, on també entren en joc les diferències culturals.

Competència d'aprendre a aprendre

Els alumnes són els encarregats de guiar el seu propi aprenentatge al llarg de l'activitat. Partint dels seus coneixements previs, en construiran i incorporaran de nous mitjançant la reflexió personal i les aportacions de la resta de companys. El treball en grup esdevé clau per a aquest propòsit, ja que implica prendre decisions sobre la manera de treballar i la informació a tractar. Els continguts no vindran donats, sinó que hauran de ser els mateixos alumnes els que els creïn a partir del seu propi treball, aprenent els uns dels altres i avaluant la seva progressió.

Competència d'autonomia i iniciativa personal

A nivell individual suposa desenvolupar la responsabilitat, l'autoestima (en aquest sentit, pel que se sap i el que es pot oferir a la resta del grup) i l'autocrítica. El treball amb els altres implica, a més, posar en pràctica les habilitats socials per relacionar-se, cooperar i treballar en equip: saber valorar les idees dels altres, saber dialogar i ser flexible. Els alumnes s'han de fer responsables del bon funcionament del treball en grup i de la resolució dels problemes que puguin sorgir, així com del seu propi treball, actuant amb iniciativa i seguretat i desenvolupant la seva creativitat.

■ Objectius d'aprenentatge

Situar en el temps y caracteritzar les diferents societats que van deixar la seva empremta a la Roca dels Moros del Cogul: caçadors-recol·lectors, els primers agricultors i ramaders, els íbers i els romans.

Obtenir informació del passat a partir de les restes materials que han arribat fins a l'actualitat.

Entendre l'evolució de les diferents cultures i societats com a resultat de l'evolució i l'adaptació al medi del propi ésser humà.

Conèixer la història de la recerca del conjunt rupestre de la Roca dels Moros i quines van ser les primeres teories interpretatives.

Emprar el mètode científic per trobar respostes a les nostres preguntes.

Reflexionar sobre el paper de la dona en les societats prehistòriques i antigues.

Reconèixer la vàlua del patrimoni cultural com a font de coneixement del passat i la necessitat de conservar-lo i protegir-lo.

Aprendre a treballar cooperativament amb els companys i companyes de classe, per tal d'arribar a un consens sobre les tasques a fer.

Expressar les pròpies idees i respectar les idees i opinions dels altres.

Aplicar les dinàmiques i les normes que regeixen la conversa en grup i l'exposició oral.

■ Continguts

Àmbit social

Dimensió històrica

CC3 Cronologia i temps històric. Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants. Periodització convencional. Formes de comptar el temps d'altres cultures.

CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...

CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts. Interpretació i contrast de les fonts històriques.

CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...

CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts.

Interpretació i contrast de les fonts històriques.

CC8 Caracterització de les societats del passat. Elements de canvi i continuïtat entre etapes històriques. Arrels històriques de la contemporaneïtat.

CC10 Models d'interpretació geogràfics i dels fets històrics, i les problemàtiques i fenòmens socials.

CC11 Les dones en la història i en les societats actuals.

Dimensió cultural i artística

CC3 Cronologia i temps històric. Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants. Periodització convencional. Formes de comptar el temps d'altres cultures.

CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...

CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts.

Interpretació i contrast de les fonts històriques.

CC11 Les dones en la història i en les societats actuals.

CC12 Les manifestacions artístiques en el seu context històric. Valoració estètica. Estils i llenguatges expressius.

CC13 Anàlisi d'imatges com a fonts històriques, referents estètics i interpretacions de la realitat. Ús i descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals.

CC14 Defensa, protecció i difusió del patrimoni historicoartístic i cultural.

CC15 Canvis, continuïtats i ruptures en el món de la cultura i l'art, i en les mentalitats.

Àmbit lingüístic

Llengua catalana i literatura

Comunicació oral

Àmbits: vida quotidiana, relacions socials, vida acadèmica i mitjans de comunicació | **1r 2n 3r 4t**

Processos de comprensió oral: reconeixement, selecció, interpretació, anticipació, inferència, retenció | **1r 2n 3r 4t**

Debats | **1r 2n**

Debats pautats i reglamentats | **3r 4t**

Recerca i exposició d'informació | **1r 2n 3r**

Estratègies comunicatives per a l'inici, manteniment i finalització de les interaccions | **1r 2n 3r 4t**

Cooperació i respecte envers les diferències d'opinió en les situacions de treball cooperatiu | **1r 2n 3r 4t**

Assertivitat i manteniment de les pròpies idees | **2n 3r 4t**

Quadre resum de l'adaptació curricular

Dimensió	Competències pròpies de l'àmbit	Continguts clau	Objectius educatius
Àmbit social	<p>Competència 1 Anàlitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica</p> <p>Competència 2 Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat</p>	<p>CC3 Cronologia i temps històric. Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants. Periodització convencional. Formes de comptar el temps d'altres cultures.</p> <p>CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...</p> <p>CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts. Interpretació i contrast de les fonts històriques.</p> <p>CC8 Caracterització de les societats del passat. Elements de canvi i continuïtat entre etapes històriques. Arrels històriques de la contemporaneïtat.</p> <p>CC10 Models d'interpretació geogràfics i dels fets històrics; i les problemàtiques i fenòmens socials.</p> <p>CC11 Les dones en la història i en les societats actuals.</p>	<p>Situar en el temps y caracteritzar les diferents societats que van deixar la seva empremta a la Roca dels Moros del Cogul: caçadors-recol·lectors, els primers agricultors i ramaders, els ibers i els romans.</p> <p>Obtenir informació del passat a partir de les restes materials que han arribat fins a l'actualitat.</p> <p>Entendre l'evolució de les diferents cultures i societats com a resultat de l'evolució i l'adaptació al medi del propi ésser humà.</p>
	<p>Competència 8 Anàlitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar diverses cosmovisions i la seva finalitat</p> <p>Competència 9 Valorar el patrimoni cultural com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació i afavorir que les generacions futures se l'apropriïn</p>	<p>CC3 Cronologia i temps històric. Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants. Periodització convencional. Formes de comptar el temps d'altres cultures.</p> <p>CC4 Coneixements històrics temporals: canvi, continuïtat, sincronia, diacronia, successió, simultaneïtat, causalitat...</p> <p>CC5 Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts. Interpretació i contrast de les fonts històriques.</p> <p>CC11 Les dones en la història i en les societats actuals.</p> <p>CC13 Anàlisi d'imatges com a fonts històriques, referents estètics i interpretacions de la realitat. Ús i descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals.</p> <p>CC14 Defensa, protecció i difusió del patrimoni historicoartístic i cultural.</p> <p>CC15 Canvis, continuïtats i ruptures en el món de la cultura i l'art, i en les mentalitats.</p>	<p>Conèixer la història de la recerca del conjunt rupestre de la Roca dels Moros i quines van ser les primeres teories interpretatives.</p> <p>Emprar el mètode científic per trobar respostes a les nostres preguntes.</p> <p>Reflexionar sobre el paper de la dona en les societats prehistòriques i antigues.</p> <p>Reconèixer la vàlua del patrimoni cultural com a font de coneixement del passat i la necessitat de conservar-lo i protegir-lo.</p>

Dimensió	Competències pròpies de l'àmbit	Continguts específics	1r	2n	3r	4t	Objectius educatius
Àmbit lingüístic	Comunicació Oral	Competència 7 Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics i no verbals	X	X	X	X	Aprendre a treballar cooperativament amb els companys i companyes de classe, per tal d'arribar a un consens sobre les tasques a fer. Expressar les pròpies idees i respectar les idees i opinions dels altres. Aplicar les dinàmiques i les normes que regeixen la conversa en grup i l'exposició oral.
			X	X	X	X	
		Interaccions orals presencials i multimèdia					
		Debats	X	X	X	X	
	Actitudinal i plurilingüe	Competència 8 Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents	Recerca i exposició d'informació	X	X	X	X
			Estratègies comunicatives per a l'inici, manteniment i finalització de les interaccions	X	X	X	X
			Cooperació i respecte envers les diferències d'opinió en les situacions de treball cooperatiu	X	X	X	X
	Actitudinal i plurilingüe	Competència 9 Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs	Assertivitat i manteniment de les pròpies idees		X	X	X
			Debats pautats i reglamentats			X	X
			Actitud 2 Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i d'escolta				

Desenvolupament de l'activitat

Treball col·lectiu d'introducció. Examinem les pintures

Per començar l'activitat, els alumnes faran una primera aproximació a les pintures rupestres del Cogul. Observant una reproducció, els alumnes expressaran els dubtes o impressions que els sorgeixen a partir de les pintures, en forma de preguntes (1). Aquest exercici d'observació i formulació de preguntes reproduïx un aspecte fonamental del mètode científic: l'existència d'un problema al qual es vol donar resposta. Unes preguntes que, igual que ells, ja es van fer els primers prehistoriadors que van estudiar les pintures prehistòriques. Després, els mateixos alumnes hauran de **20 min** pensar si pot haver alguna manera de resoldre els seus dubtes (2).

(1) Observeu les pintures. Què hi veieu representat?
Què us suggereixen aquestes pintures?
Us genera alguna qüestió, aquestes pintures? Què voldríeu saber sobre elles?
Creieu que algú s'ha fet aquestes preguntes abans?

(2) Creieu que hi ha alguna manera de trobar respostes a les vostres preguntes?
Què faríeu i com ho faríeu? Coneixeu algun mètode per estudiar el passat?
Creieu que el podríeu aplicar per respondre a les vostres preguntes?

Treball col·lectiu. Els inicis de la recerca a la Roca dels Moros

Aquesta segona part de l'activitat traslladarà els alumnes al moment del descobriment de les pintures per part de la comunitat científica. Es llegiran en veu alta alguns fragments de les primeres publicacions que van donar a conèixer aquest conjunt, aparegudes al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya i al del Centre

Excursionista de Lleida, i a La Veu de Catalunya. Aquests textos reflecteixen quin era el concepte de Prehistòria i d'art prehistòric que tenien els prehistoriadors de principis del segle XX, i quins eren els seus mètodes d'estudi. L'activitat s'anirà centrant en les 20 primeres teories que aquests prehistoriadors van desenvolupar, i a través de quins 30 min mitjans van aconseguir fer-ho (3).

(3) Què us suggereixen aquests textos? Hi ha alguna cosa que us ha cridat l'atenció? De quina manera creieu que aquests investigadors van arribar a les seves conclusions? Creieu que seguim tenint el mateix concepte de la Prehistòria que tenien els investigadors de principis del segle XX? Per què? Què és el que creieu que ha canviat?

Treball per grups. Treballar amb les restes del passat.

Dividits en quatre grups, cada grup farà la seva pròpia investigació sobre quines van ser les societats que van passar per la Roca dels Moros. I ho faran emprant els mateixos objectes que fan servir els investigadors per conèixer el passat: les restes que han arribat fins a nosaltres. Cada grup disposarà d'un dossier de treball amb objectes pertanyents a totes aquestes societats (caçadors-recol·lectors, ramaders i agricultors, íbers i romans). Mitjançant l'observació de les peces i les preguntes del dossier, els alumnes elaboraran les seves pròpies hipòtesis i deduccions, que escriuran en un paper i guardaran en una capseta (una capseta per cadascuna de les societats). Després, cada grup col·locarà les seves capsetes en una gran línia del temps, segons les deduccions que hagin fet. Aquesta línia del temps contindrà moments clau de la història mundial, que ajudarà els alumnes a posar en context el que passava al Cogul amb el que passava a la resta del món.

Quan tots els grups hagin col·locat les seves capsetes, un membre de cada grup les obrirà i llegirà les hipòtesis que hi ha dins. Amb aquesta activitat, els alumnes comprovaran que, tot i emprar els mateixos objectes i formular les mateixes preguntes, **60 min** les interpretacions que cadascú fa poden ser molt diferents.

Quadre resum de l'activitat

	Què farem	Continguts clau	Materials	
Col·lectiu	Examinem les pintures	Formulació de preguntes a partir de l'observació d'una reproducció de les pintures.	Reproducció de les pintures del Cogul	20 min
	Els inicis de la recerca a la Roca dels Moros	Reflexió sobre les primeres publicacions científiques sobre la Roca dels Moros aparegudes al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya i al del Centre Excursionista de Lleida (1908).	Còpia de les publicacions del CEC i del CEL	20 - 30 min
Per grups	Ens convertim en investigadors	Dividits en grups, cada grup farà la seva pròpia recerca a partir d'un dossier de treball. Les hipòtesis sorgides a partir d'aquest treball es guardaran en capsetes que es col·locaran en una gran línia del temps. Finalment es llegiran les hipòtesis i es comprovarà si tots els grups han arribat a les mateixes conclusions i per què.	Dossier de treball Fitxa de l'alumne Línia del temps Capses d'hipòtesis	60 min